

ฐานข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่น

โดย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง
อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ กันดังนี้

สามารถ จันทรสุรีย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำรงชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ที่ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตน บัวสนธิ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีรากฐานจากคสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย;jk

ประเทศ รัสเซีย (๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอก ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกายใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าค่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายรวมถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นที่สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา สาขา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการค้าการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น กิจกรรม
ประติมากรรม วรรณกรรม ทักษะศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชนองค์กร
ทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้นกรณีของ
การจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้
หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษา
เรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่นภาษา
โบราณภาษาไทย และการใช้ภาษาตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา
ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและ
สิ่งแวดล้อมเช่นการถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

**ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนตำบลท่าธง
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา**

ลำดับ ที่	ชื่อภูมิปัญญา	สาขา	เจ้าของภูมิปัญญา	จุดเด่นภูมิ ปัญญา	ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
๑	ปลาสาม	แปรรูปอาหาร	กลุ่มปลาสามบ้านป่าบอน หมู่ที่ ๔	เป็นการเพิ่มมูลค่า ของผลผลิตทางการ เกษตรในชุมชน เมื่อแปรรูปแล้ว สามารถเก็บไว้ได้ นาน	การนำผลผลิต ทางการเกษตรมา แปรรูป ในช่วง ราคาสินค้าตกต่ำ	หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัด ยะลา	
๒	ขนมพื้นบ้าน	แปรรูปอาหาร	กลุ่มสตรี หมู่ที่ ๑	เป็นการเพิ่มมูลค่า ของผลผลิตทางการ เกษตรในชุมชน เมื่อแปรรูปแล้ว สามารถเก็บไว้ได้ นาน	การนำผลผลิต ทางการเกษตรมา แปรรูป ในช่วง ราคาสินค้าตกต่ำ	หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัด ยะลา	
๓	การจัดงานสุม่เก	หัตถกรรม	นายมะ มามู	ใช้สุดในท้องถิ่น ท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ ประโยชน์	ใช้ไม่ที่มีอยู่ทั่วไป ใน ชุม ช น มา ประกอบกับวัสดุ อื่นๆมาจักสานเป็น เครื่องใช้	หมู่ที่ ๑ ตำบลท่าธง อำเภอรามัน จังหวัด ยะลา	

ลำดับ ที่	ชื่อภูมิปัญญา	สาขา	เจ้าของภูมิปัญญา	จุดเด่นภูมิ ปัญญา	ข้อมูลภูมิปัญญา ท้องถิ่น	สถานที่ภูมิปัญญา	หมายเหตุ
๔	การจักสานเสื่อจาก ต้นกก	หัตถกรรม	นางรพีอะ มะกะ	ใช้วัสดุในท้องถิ่น ท้องถิ่นที่มีอยู่มากใช้ ประโยชน์	ใช้ต้นกกที่มีอยู่ ทั่วไปในชุมชนมา ประกอบกับวัสดุ อื่นๆจากสานเป็น เครื่องใช้ภายใน ครัวเรือน	หมู่ที่ ๒ ตำบลท่าธง อำเภอราษีไศล จังหวัด ยโสธร	
๕	นวดแผนโบราณ	แพทย์แผนไทย	นายมะลาเซ็ง การิม	การนวดสามารถเป็น การรักษาและเป็นการ นวดเพื่อเป็นการผ่อนคลาย อาการปวดเมื่อย ร่างกาย	ใช้มีนวดไปตาม จุดต่างๆของ ร่างกาย เพื่อคลาย เส้นและบรรเทา อาการปวดเมื่อย	หมู่ ๒ ตำบลท่าธง อำเภอราษีไศล จังหวัด ยโสธร	
๖	งานผูกผ้าประดับ	ศิลปะประดิษฐ์	นางสาวสุกีสสร สุวรรณรังษี	เป็นเครื่องประดับที่ สำคัญ มีความ ละเอียด และต้องใช้ ความสามารถในการ ประดิษฐ์จัดทำ	ใช้ผ้าสักหลาดใน การประดิษฐ์ เช่น การจัดทำผ้า ต่างๆ	หมู่ที่ ๔ ตำบลท่าธง อำเภอราษีไศล จังหวัด ยโสธร	

ลำดับ ที่	ชื่อผู้มีปัญหา	สาขา	เจ้าของปัญหา	จุดเด่นผู้มี ปัญหา	ข้อมูลผู้มีปัญหา ท้องถิ่น	สถานที่ผู้มี ปัญหา	หมายเหตุ
๗	กลุ่มกลองยาว	ศิลปะการแสดง	กลุ่มกลองยาวบ้านเกาะ/ สามเกาะ	เป็นศิลปะการแสดง ที่สร้างความ สนุกสนาน	เป็นกลุ่มที่ก่อตั้งมานาน พอสมควร และมีนอก แสดงในงานต่างๆ	หมู่ ๕ ตำบลท่าธง อำเภอราษี จังหวัดยะลา	
๘	กลุ่มโนราห์	ศิลปะการแสดง	กลุ่มยาวชนบ้านเกาะ/ สามเกาะ	เป็นศิลปะการแสดง ที่สวยงาม มรดก ของภาคใต้	เป็นศิลปะการแสดงที่ ได้รับการสืบทอดจาก รุ่นสู่รุ่น และมักได้รับ เชิญจากหน่วยงาน หลายแห่งให้แสดงตาม งานต่างๆ	หมู่ ๔ ตำบลท่าธง อำเภอราษี จังหวัดยะลา	
๙	แฝก แจก จ่าย	ด้านเกษตร	นางพิภุฑ จารุสิน	ป้องกันการชะล้าง พังทลายของดิน	จะช่วยเหลือเงินทอนใน ดิน จะลดการไหลบ่า ของน้ำ ช่วยอุ้มน้ำ ทำ ให้ดินชุ่มชื้นขึ้น ไม่ต้อง ใส่ปุ๋ย ช่วยลดต้นทุนใน การเพาะปลูกได้มาก แ่งให้แสดงตามงาน ต่างๆ	หมู่ ๔ ตำบลท่าธง อำเภอราษี จังหวัดยะลา	